

4. Олійник Н. Ю. Ефективність ігрових моделей навчання в системі сучасної вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Випуск 7. Частина 2. С. 70–75.
5. Сергеева В. Ф. Імітаційні ігрові методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх педагогів. *International scientific-praktikal congress of teachers and psychologists “The generation of scientific ideas”* (the 17–18th of February, 2015). Geneva (Switzerland), 2015. С. 21–25. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9778/1/%d0%a1%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%202015%20%d0%a8%d0%b2%d0%b5%d0%b9%d1%86%d0%b0%d1%80%d1%96%d1%8f.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
6. Тур О. М. Модернізація освіти у вищій школі засобами інтерактивних методів навчання. *Збірник наукових праць XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Академічна й університетська наука: результати та перспективи»*. 12–13 грудня 2023 року. Полтава: Полтавська політехніка, 2023. С. 108–110.
7. Шапран О., Бандур Б. Імітаційні технології навчання майбутніх викладачів у вищій школі: сутність, класифікація та різновиди, особливості застосування. *Scientia et societas*. 2022. Вип. 1. С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6327/2022/1/9-19>

ОСВІТНІ ВТРАТИ Й ОСВІТНІ РОЗРИВИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ

Ольга Крижанівська

кандидат філологічних наук, доцент

кафедри української філології та журналістики,

Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка,

E-mail: olga_kryzhanivska@ukr.net

Освіта в інформаційному суспільстві покликана формувати особистість, яка може вільно оперувати великими об'ємами інформації, добирати її, класифікувати й зберігати, уводити в обіг з урахуванням дискурсних умов. Важливими є і вміння доречно й правильно комунікувати в повсякденному приватному та професійному житті, елементарні навички якого також формуються в освітньому середовищі. Ці суспільні потреби в мовцеві нового покоління в Україні намагається вирішити освітній проєкт, який називають Новою українською школою (НУШ). Його реалізація останніми роками наштовхнулася на серйозні проблеми, спричинені пандемією COVID-19 та воєнними діями, які з 2014 року носили локальний, а з 2019 року – глобальний/повномасштабний характер.

Відтепер дослідження PISA (останні – восени вже воєнного 2022 року) виявляють усе більші освітні втрати і з читацької компетентності, і з математичної, і в галузі природничих наук. Вони стають помітними і на рубежі

старшої школи та ЗВО, початкової і базової ланки загальноосвітньої школи, при виборі профілю старшої школи. Учителі-словесники фіксують суттєві освітні втрати і з мови, і з літератури.

Поговоримо про втрачене при вивченні рідної мови в українській школі. По-перше, важливо окреслити саме поняття «освітні втрати», оскільки до нього як синонімічні вживають «втрати в навчанні», «освітні розриви», «прогалини в навчанні» тощо. Для нас освітні втрати – це все те, що пов'язане з когнітивними навичками учнів, іншими словами – це прогалини в знаннях. Саме таке розуміння зараз все більше утверджується в українській дидактиці [1]. По-друге, не можна не враховувати того, що конкретні втрати часто будуть прив'язаними до окремого регіону/школи/здобувача освіти. Зумовлено це тим, що тільки пандемія «урівняла» навчальні можливості однаковою мірою для всіх українців, а воєнні виклики далеко не однакові для кримчан і донбасців, які з 2014 року відлучені від вивчення державної мови, для жителів Сходу й Півдня України, які часто не можуть долучатися до навчального процесу через обстріли, руйнацію освітніх закладів та інші виклики. У регіонах, де більш спокійна обстановка, діти здобувають освіту в аудиторному режимі, а отже, в них формуються і мовні, і мовленнєві, і комунікативні навички.

У той же час загострюється проблема освітніх розривів, яка є наслідком названих до цього нерівних умов здобуття рідномовної освіти. Під «освітніми/навчальними розривами» ми розуміємо стійку різницю академічної успішності не тільки між учнями різного соціального походження, статі, населеного пункту (місто/село), а й РЕГІОНУ, більш чи менш постраждалого від агресії. Якщо світова освітня наука нині переймається вивченням впливу пандемії на розвиток компетентностей учнів у різних країнах, то українській педагогіці на часі розпочинати вивчення розривів між академічними досягненнями дітей російського й польського прикордоння, населених пунктів, які перебувають в окупації, і тими, які повернулися додому.

Ми повинні визнати, що вивчення рідної мови, яке не було простим через неоднакові стартові можливості у вивченні державної мови мешканцями різних регіонів України, тепер ускладнюється ще й тим, що практично кожна дитина матиме певні, свої освітні втрати, бо і в межах рідної держави, і за кордоном діти війни мали неоднакові можливості вивчати українську мову.

Треба віддати належне нашим освітнім інституціям (передусім МОН України, Інституту розвитку освіти, Академії педагогічних наук) та вчителям-словесникам, які доклали достатньо зусиль, щоб створити спеціальні навчальні програми з української мови, які б змогли «вирівняти» академічні й комунікативні досягнення; створити навчальні продукти на зразок Всеукраїнської школи онлайн, які уможливають індивідуальну роботу здобувачів освіти; узаконили дистанційні школи, що об'єднують маленьких українців на уроках української мови незалежно від їхнього місця проживання.

З'явилися й перші методичні порадики для вчителів-практиків, які скеровані на допомогу знайти шляхи подолання освітніх утрат, а відтак – шляхи зменшення академічних розривів. Передусім це робота Ігоря Хворостяного «Подолання освітніх втрат з української мови та літератури в 5-11 класах.

Методичні рекомендації та приклади уроків»; вона вийшла за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проєкту «КЛУБ НУШ». У найближчий час варто сподіватися нових порадників такого характеру. Але, на нашу думку, особливу цінність матимуть ті з них, які враховуватимуть особливі методичні потреби вчителів конкретного регіону, де освітні втрати будуть більш-менш рівноцінними, а освітні розриви з іншими регіонами будуть наочно відчутними. Безперечно, свої корективи внесе й міграція: частина учнів буде повертатися з інших країн, хтось – з інших регіонів України, когось вдасться повернути з країни-агресора. Але перед освітньою галуззю завжди буде стояти завдання – сформуванати громадянина України, який через посередництво рідної мови стане творцем її багатства, сили, самобутньої культури.

Країна не може допустити, щоб освітні втрати, спричинені природними й соціальними причинами, призвели до втрати соціальної вигоди – бути успішним громадянином; а освітні розриви – стали бар'єром між людьми й частинами держави.

Список використаних джерел:

1. Ганна Бичко, Василь Терещенко. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. К., 2023. 30 с.
2. <https://nus.org.ua/articles/dolayemo-osvitni-vtraty-porady-dlya-vchyteliv-ukrayinskoyi-movy-ta-literatury/?fbclid=IwAR3SKBBXeFnQaJHwvZjbjBOQQG6AmWoqqfjor9VzfpPXmcVJVzx2zKiPiK8>

НАВЧАЛЬНІ ВТРАТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДХОДИ ДО ВИМІРЮВАННЯ ТА КОМПЕНСАЦІЇ

Олена Кульбабська
доктор філологічних наук, професор
кафедри сучасної української мови,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
E-mail: o.kulbabska@chnu.edu.ua

На початку листопада 2024 року Національне агентство із забезпечення якості знань звернулося до академічної спільноти з пропозицією взяти участь в анонімному опитуванні, що його проводять в українських університетах в рамках співпраці з Європейською асоціацією університетів (ЕАУ) щодо готовності закладів вищої освіти до кризових ситуацій. Мета опитування – вивчити досвід управління ЗВО в умовах криз та оцінити ефективність стратегій, які він використовує для подолання кризових ситуацій. У цьому аспекті пропонуємо звернути увагу на необхідність мінімізувати освітні втрати вчорашніх випускників закладів загальної середньої освіти, які за результатами успішного складання НМТ стали першокурсниками університетів. На *актуальності* зазначеної